ÄÄNEKOSKI
Tulevaisuus asuu täällä

Äänekosken kaupungin vammaispoliittinen ohjelma **2019 - 2022**

Kuva: Tuomo Puskala

SISÄLLYSLUETTELO

JOHDANTO 0
1 VAMMAISPOLIITTISEN OHJELMAN TAUSTAA 1
1.1. Vammaisuus ja vammaispolitiikan lähtökohdat 1
1.2. Esteettömyys 2
1.3. Vammaisneuvosto 3
2 ASUMINEN JA YMPÄRISTÖ 4
3 LIIKKUMINEN 7
3.1. Joukko- ja palveluliikenne 7
3.2. Yksilöllisesti haettava lakiperusteinen kuljetuspalvelu 7
3.3. Oma auto 8
4 KASVUN JA OPPIMISEN TOIMIALA 8
4.1. Varhaiskasvatus 8
4.2. Perusopetus 9
5 TYÖ, ELÄKE JA TOIMEENTULO 12
6 VAPAA-AIKA JA KULTTUURI 13
7 PERUSTURVAN PALVELUT 14
7.1. Sosiaalityö 14
7.2. Terveyspalvelut ja lääkinnällinen kuntoutus 15
7.3. Arjen tuen toimialan palvelut 16
7.3.1. Palveluohjaus- ja palvelusuunnitelma 16
7.3.2. Kotihoito ja tukipalvelut 17
7.3.3. Vanhuspalvelut 17
7.3.4. Vammaispalvelut 18
7.3.5. Kehitysvammapalvelut 19
7.3.6. Mielenterveys- ja päihdepalvelut 20
8 VAMMAISPOLIITTISEN OHJELMAN SEURANTA JA ARVIOINTI 21
Liite: tavoitteet ja toimenpiteet 24

JOHDANTO

*”Vammaisista ihmisistä ja heidän asioistaan on tiedotettava tehokkaasti.
Oikean tiedon jakaminen vammaisista ja heidän elämästään poistaa
vääriä ennakkoluuloja ja pelkoja vammaisia kohtaan.
Yhteisen toimintaympäristömme tulee olla sellainen, että jokainen voi
osallistua toimintaan tasa-arvoisesti kaikilla elämän osa-alueilla.
Tällaista ympäristöä kutsutaan saavutettavaksi.
Saavutettavuus syntyy, kun poistamme ympäristöstämme
mahdollisimman monet liikkumisen, näkemisen, kuulemisen ja ymmärtämisen esteet.”* (YK:n yleissopimus 2006, art 9)

Suomi on sitoutunut YK:n ja Euroopan Unionin jäsenvaltiona edistämään yhteiskuntaa, joka on kaikille avoin. Vammaisten henkilöiden syrjimättömyys on kirjattu myös Suomen perustuslakiin. Vammaispolitiikassa tavoitteena on vammaisten henkilöiden hyvinvoinnin edistäminen, mikä toteutuu kannustamalla kaikkia kuntalaisia tasavertaisesti aktiivisuuteen ja lisäämällä päätäntävaltaa. Periaatteena voidaan pitää sitä, että julkiset palvelut suunnitellaan kaikille kuntalaisille sopiviksi. Vammaispoliittinen ohjelma toimii työkaluna kuntien toiminnassa.

Äänekosken vammaispoliittisen ohjelman kantavia teemoja ja periaatteita ovat esteettömyys asuinympäristössä, vammaisten henkilöiden oikeus yhdenvertaisuuteen, osallisuuteen, saavutettavuuteen, tarpeellisiin palveluihin sekä tukitoimiin. Kunnassa peruspalveluiden tulee olla kaikkien kansalaisten saavutettavissa, tukitoimien täydentäessä palvelutoimintaa. Muut palvelu- ja tukitoimet ovat takaamassa vammaisten toimintaedellytykset palvelujärjestelmässä siten, että vammaisten perustarpeet tulevat tyydytetyksi vammaispalvelulain nojalla. Palvelu- ja tukitoimet pitää sisällöltään ja laadultaan järjestää kuntalaisten tarpeita vastaaviksi.

Vammaispoliittinen ohjelma on päivitetty yhteensopivaksi Keski-Suomen vammaisstrategian kanssa, mikä on laadittu Keski-Suomen SOTE 2020-hankkeen maakunnallisessa Keski-Suomen vammaispalvelutyöryhmässä. Strategiaesitys sisältää keskisuomalaisen vammaistyön vision ja mission.

KESKI-SUOMEN VAMMAISSTRATEGIAN VISIO
”Keski-Suomi: Yhdessä uutta kohti”

Visiona on kaikille hyvä elämä Keski-Suomessa. Vammaiset ihmiset ovat tasa-arvoisia kansalaisia, joilla on yhtäläiset ihmisoikeudet.

KESKI-SUOMEN VAMMAISSTRATEGIAN MISSIO
”Vammainen ihminen on aktiivinen toimija yhteiskunnassa omien voimavarojensa mukaan. Riittävällä tuella mahdollistetaan omannäköinen arki elämänkulun eri vaiheissa ja arjen eri ympäristöissä.”

Vammaiset ihmiset tulee kohdata yksilöinä. Hyvään elämään kuuluu mahdollisuus tehdä itse tai tuetusti omaa elämäänsä koskevat valinnat. Vammaisille ihmisille tulee mahdollistaa toimijuus omassa elämässään. Vammaisia ihmisiä, myös vammaisia

lapsia, tulee kuulla ja kuunnella tehtäessä päätöksiä, jotka vaikuttavat heidän elämäänsä. (Esitys Keski-Suomen vammaisstrategiaksi, versio 3.3, sivu 2.)

1 VAMMAISPOLIITTISEN OHJELMAN TAUSTAA

Vammaispoliittisen ohjelman päämääränä on vammaisten henkilöiden hyvinvoinnin edistäminen. Hyvinvointi on määritelty toteutuvaksi kolmen yleisen tavoitteen avulla: yhdenvertaisuuden, itsenäisen elämän ja voimaantumisen. Ohjelman tarkoituksena on luoda edellytykset vammaisten ihmisten täysivaltaistumiselle yhteiskunnassa, jolloin mitkään muut tahot eivät mielivaltaisesti sanele heidän elämäänsä ylhäältä käsin.

Suomen perustuslain mukaan ketään ei saa asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella (Perustuslain 2. luku 6 §). ”Käytännössä vammaisten kansalaisten ei kuitenkaan ole mahdollista käyttää täysimääräisesti oikeuksiaan ja vapauksiaan tai täyttää velvollisuuksiaan, koska yhteiskuntamme on perinteisesti suunniteltu ihmisille, joilla ei ole vammoja. Rakenteelliset samoin kuin asenteelliset esteet rajoittavat vammaisten ihmisten yhteiskunnallista osallisuutta ja yhdenvertaisuutta kaikkina ikäkausina” (Suomen vammaispoliittinen ohjelma, Vampo 2010–2015, 5).

Vammaispolitiikan painopiste on siirtynyt hoivasta itsenäiseen suoriutumiseen ja osallistumiseen. Se tarkoittaa asuin- ja elinympäristöihin, liikenteeseen, kommunikointiin, tiedonvälitykseen ja erilaisiin palveluihin liittyvien esteiden poistamista ja saavutettavuuden vahvistamista. (Vammaispoliittinen ohjelma 1995, 4.) Vammaispolitiikan keskeisin haaste on vammaisten henkilöiden oikeudenmukaisen aseman varmistaminen. Tämä edellyttää ihmisten yhdenvertaisten mahdollisuuksien ja osallisuuden tiellä olevien esteiden tunnistamista ja poistamista. (Suomen vammaispoliittinen ohjelma, Vampo 2010-2015)

Vammaispolitiikka on alue, joka liittyy kaikkien hallinnonalojen toimintaan. Vammaispoliittisen ohjelman tehtävänä on vaikuttaa kunnalliseen esteettömän ympäristön ja asumisen suunniteluun sekä päätöksentekoon eri hallinnonaloilla. Ohjelma korostaa eri toimijoiden yhteistä vastuuta.

1.1. Vammaisuus ja vammaispolitiikan lähtökohdat

Vammaisuus on osa inhimillistä elämää, jossa kyse on yksilön ja ympäristön välisestä suhteesta: fyysisen ympäristön esteettömyyden tasosta, toimivista kommunikaatiomahdollisuuksista ja palveluista sekä sosiokulttuurisesta tasa-arvosta. Ihminen on paljon muutakin kuin ”diagnoosi”. Vammaisuus ja vammaiset henkilöt ovat yhteiskunnallinen, arvokas ja tärkeä voimavara. Vamman aiheuttamat rajoitukset eivät aina luo ongelmaa, vaan ongelmana ovat fyysisten ja sosiaalisten ympäristöjen tuomat esteet ja rajoitukset. Kun yhteiskuntaa rakennetaan kaikille kansalaisille soveltuvaksi, tasa-arvoistamiskehitys vahvistuu, valinnan mahdollisuudet lisääntyvät ja erillisten ratkaisujen sekä palvelujen tarve vähenee.

Vaikeavammaisuuden ja vammaisuuden määrittely ei perustu yksin lääkärin tai terveydenhuoltohenkilöstön arvioon. Arvioinnin tulee painottua toiminnallisten rajoitusten selvittämiseen ja kuvaamiseen sekä toisaalta vammaispalvelulain edellyttämän pysyvyyden arviointiin. Vammaisuutta tai vaikeavammaisuutta tulee arvioida yksilöllisesti, suhteessa henkilön olosuhteisiin ja elinympäristöön sekä ottaa huomioon haettava tukitoimi tai palvelu. (Räty 2010.)

Vammaispolitiikalla tarkoitetaan tässä ohjelmassa vaikuttamismahdollisuuksia ja vammaisten henkilöiden osallistumisen mahdollisuutta heitä koskevaan keskusteluun ja päätöksentekoon. Se on asenteisiin vaikuttamista ja vammaisuuden näkyväksi tekemistä voimavaralähtöisestä näkökulmasta. Vammaispalvelulain mukaan vammaispolitiikan tavoitteena on turvata kaikille kunnan asukkaille taloudellisesta ja sosiaalisesta asemasta riippumatta heidän tarvitsemansa palvelut. Toiminnan painopisteitä ovat vammaisten henkilöiden osallistumisen esteiden poistaminen, palvelut ja kuntoutus. Palvelujen järjestämisen periaatteena on yleisten palvelujen ensisijaisuus.

1.2. Esteettömyys

Esteettömyys merkitsee kaikkien kansalaisten sujuvaa osallistumista työntekoon, harrastuksiin, kulttuuriin ja opiskeluun. Esteettömyys on tasavertaisuutta asua ja elää Suomen kansalaisena sekä äänekoskelaisena. Se tarkoittaa myös palvelujen saatavuutta, välineiden käytettävyyttä, tiedon ymmärrettävyyttä ja mahdollisuutta osallistua itseään koskevaan päätöksentekoon. (Esteeton.fi.)

Yhteiskunnan rakenteiden, palveluiden ja toimintojen esteettömyys edistää sosiaalista oikeudenmukaisuutta, vahvistaa ongelmia ennaltaehkäisevää toimintatapaa ja vähentää syrjäytymistä. Vammaiset henkilöt eivät muodosta yhtenäistä ryhmää ja esteettömyys merkitsee erilaisia toimia vammatyypistä, henkilön elämänvaiheesta ja elämäntilanteesta riippuen.

Esteetön ympäristö on yhteiskunnallisesti kauaskantoinen ja kustannustehokas ratkaisu. Esteettömät ratkaisut helpottavat useimmiten kaikkien ihmisten selviytymistä. (Vammaispoliittinen selonteko 2006.) Ympäristön rakentaminen esteettömäksi vähentää kustannuksia, koska tilojen toimivuus vähentää muutostarvetta, lisää eri toimintojen sujuvuutta ja nopeuttaa esim. kaupoissa suurten ihmismäärien asiointia ja siirtymistä paikasta toiseen. Turvallisuus ja esteettömyys vähentävät tapaturmia ja tuovat sitä kautta suoraa säästöä yhteiskunnalle. (Esteeton.fi.)

Esteettömyyden ohella käytettävyys ja saavutettavuus ovat sosiaalisesti kestävää kehitystä. Palvelun ollessa tarjolla, on se myös oltava saavutettavissa ja siitä on saatava tietoa. Palvelun saantiin on myös oltava taloudellisia mahdollisuuksia. Tämän vuoksi esteettömyys ja saavutettavuus voivat tarkoittaa käytännössä vammaisten ihmisten kohdalla erityispalveluita, jotta yhdenvertaisuus voidaan turvata. (Vammaispoliittinen selonteko.)

Keskeisimmät kehittämiskohteet ja saavutettavuuden lisäämisessä liittyvät vammaisjärjestöjen mukaan rakennusalan lainsäädännön soveltamiseen, rakennusten käytet-

tävyyden lisäämiseen, soveltuvien kulkuneuvojen lisäämiseen, kommunikaation esteettömyyden lisäämiseen sekä tiedon saannin parantamiseen. (Vammaispoliittinen selonteko.)

Esteettömyyttä on myös palvelujen käytettävyys, jonka vuoksi palvelujen rakennetta tulee tarkastella kaikkien kuntalaisten näkökulmasta. Esteettömät palvelut ovat tavoitettavissa olevia. Tämä vaikuttaa sekä palvelujen sijaintiin, palvelukokonaisuuksiin, ymmärrettävyyteen sekä ennen kaikkea tiedon jakamiseen kaikille kuntalaisille tasavertaisella tavalla.

1.3. Vammaisneuvosto

Kunnille on 1.6.2017 alkaen kuntalakiin perustuva velvollisuus perustaa kunnallinen vammaisneuvosto. Lisäksi maakuntalakiluonnoksessa esitettiin maakunnille velvollisuutta asettaa maakunnalliset vammaisneuvostot. Jatkossa vammaisneuvostot mahdollisesti toimisivat sekä kunnissa että maakunnissa. Kunnallisten neuvostojen säilyminen tulevaisuudessakin on tärkeää lähidemokratian toteutumisen kannalta. Monet vammaisten henkilöiden kannalta tärkeät asiat jäävät kuntatasolla päätettäviksi, liittyen muun muassa varhaiskasvatukseen, koulutukseen ja terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen. (VANE –tiedote 1/2017.)

Aikaisemmin Suomen vammaispoliittinen ohjelma VAMPO laadittiin linjaamaan vammaispoliittisia toimenpiteitä vuosina 2010- 2015. Ohjelman tavoitteena oli uoda vahva pohja vammaisten ihmisten osallisuudelle ja yhdenvertaisuudelle. Kunnallinen tai alueellinen vammaisneuvosto on asiantuntijaelin vammaisen ihmisen elämää koskevissa asioissa paikallistasolla. Vammaispalvelujen käsikirjan (THL) mukaan Vammaisneuvosto on vammaisten henkilöiden ja heidän järjestöjensä sekä kunnan hallinnon edustajien neuvoa-antava yhteistyöelin. Vammaisneuvoston jäsenten kokemusasiantuntijuus on hyödyksi sekä kunnan että yksityisen sektorin palveluntarjoajille. Rakentavassa yhteistyössä myös tietojen välittäminen molempiin suuntiin helpottuu ja vammaisilla ihmisillä on mahdollisuus päästä jo valmisteluvaiheessa mukaan kunnan palvelurakenteen suunnitteluun.

Laissa vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 3.4.1987/380 § 12 todetaan: *"Kunnan tulee vammaisten henkilöiden olosuhteiden edistämiseksi toimia yhteistyössä eri viranomaisten, laitosten, vammaisjärjestöjen sekä muiden sellaisten yhteisöjen kanssa, joiden toiminta läheisesti liittyy vammaisten henkilöiden elinoloihin."*

Kuntalaissa 10.4.2015/410 § 28 todetaan seuraavaa: *"Vammaisten henkilöiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien varmistamiseksi kunnanhallituksen on asetettava vammaisneuvosto. Vammaisneuvosto voi olla useamman kunnan yhteinen. Vammaisilla henkilöillä sekä heidän omaisillaan ja järjestöillään tulee olla vammaisneuvostossa riittävä edustus. Kunnanhallituksen on huolehdittava vammaisneuvoston toimintaedellytyksistä.*
Vammaisneuvostolle on annettava mahdollisuus vaikuttaa kunnan eri toimialojen toiminnan suunnitteluun, valmisteluun ja seurantaan asioissa, joilla on merkitystä vammaisten henkilöiden hyvinvoinnin, terveyden, osallisuuden, elinympäristön, asu-

misen, liikkumisen tai päivittäisistä toiminnoista suoriutumisen taikka heidän tarvitsemiensa palvelujen kannalta."

Vammaisneuvoston jäseninä on sekä kunnan että järjestötahojen edustajia. Kunnan edustajia voi olla useilta toimialoilta. Vammaispalvelujen käsikirjan mukaan Vammaisneuvostojen roolia vammaisuuteen liittyvien kysymysten asiantuntijatahona voidaan tukea kunnissa esimerkiksi varmistamalla, että neuvostojen käytössä on eri vammaryhmien edustus ja riittävän monipuolinen asiantuntemus. Vammaisneuvostotyö edellyttää myös voimavaroja ja pitkäjänteistä kehittämistyötä.

Vammaisten henkilöiden oikeuksien neuvottelukunta VANE on vammaisten henkilöiden oikeuksista tehdyn YK:n yleissopimuksen valtiollinen koordinaatiojärjestelmä. Sen tehtävänä on edistää yleissopimuksen kansallista täytäntöönpanoa ja vammaisten henkilöiden oikeuksien huomioon ottamista kaikkien hallinnonalojen toiminnassa. Neuvottelukuntaa edelsi valtakunnallinen vammaisneuvosto, joka perustettiin 1986.

2 ASUMINEN JA YMPÄRISTÖ

Kunnan tulee huolehtia, että kaikki voivat tasavertaisesti käyttää yleisiä tiloja, kuten virastoja, kouluja, teattereita, kauppoja ja ravintoloita. (Maankäyttö ja rakennuslaki §:t 5 ja 117.) Maankäyttö- ja rakennusasetuksen 53 §:n mukaan hallinto- ja palvelurakennuksessa olevan sellaisen liike- ja palvelutilan, johon tasa-arvon näkökulmasta kaikilla on oltava mahdollisuus päästä, sekä tilojen rakennuspaikan tulee soveltua liikunta- ja toimintakyvyltään rajoittuneiden henkilöiden käytettäväksi. Edellä mainitun säännöksen 2 momentin mukaan asuinrakennuksen ja asumiseen liittyvien tilojen tulee täyttää liikkumisesteettömälle rakentamiselle asetetut vaatimukset.

Myös rakennusten peruskorjaus ja muutostöissä tulee huomioida liikuntaesteettömyys. Säännös on otettava huomioon sekä rakennuslupaharkinnassa, että soveltuvin osin toimenpidelupaharkinnassa. (Maankäyttö- ja rakennusasetus 53 § 2 mom., Suomen rakentamismääräyskokoelma G1 asuntosuunnittelu, F1 liikuntaesteetön rakentaminen ja F2 rakennusten käyttöturvallisuus.) Tavoitteena on mahdollistaa asuminen tavanomaisesti vuokra-, omistus- tai osaomistusasunnossa kaikille kuntalaisille sen mukaisesti, mikä on asukkaan oma toive ja tarve.

Taajamissa asuvia liikunta-, toiminta- ja hahmotuskyvyltään rajoittuneita henkilöitä ajatellen on ulkoympäristön toimivuuden kannalta keskeistä asuntojen ja lähipalveluiden mahdollisimman lyhyt välimatka sekä käytetyimpien reittien turvallisuus ja esteettömyys. Rakenteellisen esteettömyyden lisäksi on tärkeää turvata riittävä valaistus liikuntarajoitteisten tai heikkonäköisten tarvitsemia palveluja ja reittejä ajatellen keskeisissä kohteissa sekä kulkuväylien hyvä hoito. Hyvät opasteet ovat osa esteettömyyden tukemista.

Ulkoympäristön sosiaalista kestävyyttä voidaan toteuttaa kaupunkisuunnittelussa ottamalla huomioon eri väestöryhmät. Laadukkaat materiaalit ja kalusteet sekä edustavat istutukset arvokkaimmilla paikoilla ovat osa kaikille viihtyisää elinympäristöä ja julkisen tilan toteuttaminen esteettömänä palvelee erityisesti liikuntarajoitteisia.

Mikäli asuminen itsenäisesti ei rakennetun ympäristön esteettömyydestä tai esimerkiksi tukitoiminkaan ole mahdollista, tulevat mietittäväksi asumispalvelut. Palveluasumisella tarkoitetaan asumismuotoa, joka sijoittuu hoidonporrastuksessa kodin ja laitoshoidon välille. Tehostetussa palveluasumisessa henkilökunta on paikalla ympäri vuorokauden. Laitoshoidon palveluilla tarkoitetaan yhtäjaksoista, ympärivuorokautisen palveluvastuun alaista palvelua, johon kuuluu toimintayksikössä asiakkaalle annettava täysihoito.

Asumispalvelujen järjestämisestä *vaikeavammaisille henkilöille* säädetään vammaispalvelulaissa ja kehitysvammalaissa. Näitä erityislakeja sovelletaan, jos henkilö ei saa riittäviä ja hänelle soveltuvia palveluja ensisijaisten lakien kuten sosiaalihuoltolain perusteella. Vammaispalvelulaki on ensisijainen kehitysvammalakiin nähden. Vammaispalveluasetuksen 10 §:n mukaan kunnan on järjestettävä vaikeavammaiselle henkilölle palveluasuminen, jos henkilö vammansa tai sairautensa johdosta välttämättä tarvitsee palvelua suoriutuakseen tavanomaisista elämäntoiminnoista. Erityistä velvollisuutta palveluasumisen järjestämiseen ei ole, jos vaikeavammaisen henkilön riittävää huolenpitoa ei voida turvata avohuollon tukitoimenpitein. (Vammaispalvelujen käsikirja, THL) Tällöin henkilölle tulee järjestää riittävät muut palvelut ja esimerkiksi laitoshoitoa.

Päätös henkilön palveluasumisen myöntämisestä perustuu henkilökohtaiseen hoidontarpeen kartoitukseen ja sen pohjalta laadittuun palvelusuunnitelmaan. Päätös on aina yksilöllinen ja sen tavoitteena on tukea mahdollisimman itsenäistä elämää. Äänekoskella järjestetään palveluasumista sekä omassa kodissa että palvelutaloissa/ palvelukodeissa. Kotona asumista tuetaan kotihoidon palveluin ja tukitoimin. Vammaisen henkilön kotona asumista voidaan tukea vammaispalveluna järjestetyllä henkilökohtaisella avulla.

Nykytila Äänekoskella

Tekninen ja ympäristötoimiala on viime vuosien aikana kaikessa suunnitellussa ja rakentamisessa pyrkinyt huomioimaan vammaisten henkilöiden tarpeet. Kaupunki on omissa kohteissaan pyrkinyt korjaamaan liikkumista rajoittavia esteitä: katujen reunakiviä on viistottu, kynnyksiä on madallettu ja tehty invaluiskia.

Heikkonäköisten liikkumista on pyritty helpottamaan käyttämällä rakenteissa erilaisia värejä ohjaamaan kulkemista. Kevyenliikenteen verkostoa on parannettu. Kevyenliikenteen väylien kunnossapitoon ja talvihoitoon kiinnitetään entistä enemmän huomioita. Leveiden katujen ylityksiä on helpotettu kaventamalla katuja sekä rakentamalla saarekkeita. Liikenteen nopeuksia on hidastettu rakentamalla mm. kiertoliittymiä ja korokkeita.

Tavoitteet ja toimenpiteet

Rakennettu julkinen ympäristö tulee saada esteettömäksi, toimivaksi ja turvalliseksi viihtyisyydestä tinkimättä. Lisäksi yleisten palvelujen tulee olla kaikkien saavutettavissa. Rakennusvalvonta edellyttää lupakäsittelyssä esteettömyyttä koskevien sää-

dösten ja määräysten noudattamista ja mahdollisuuksien mukaan ohjaa löytämään toimivia ratkaisuja ja hyviä käytäntöjä.

Kaikessa suunnittelussa ja rakentamisessa tähdätään siihen, että rakennettu ympäristö on kaikille käyttäjille toimiva, turvallinen ja miellyttävä. Tarkoituksena on saada ympäristöjä, joissa eläminen tuntuu mielekkäältä ja jotka asukkaat voivat kokea omikseen. Kaikille soveltuvaan rakentamiseen liittyy läheisesti myös yhdyskuntien sosiaalisen kestävyyden tukeminen. Vammaisten henkilöiden palvelujen saavutettavuutta voidaan edesauttaa hyödyntämällä eri valtakunnallisten järjestöjen korjausneuvonnan asiantuntemusta. Toimenpiteet liittyvät asuinympäristöön, asumiseen, lähipalveluihin ja liikenteeseen ja päätetään vuosittain talousarvioon kuuluvina töinä.

Asumispalvelut järjestetään suunnitelmallisesti kaupungin omana toimintana, eri toimijoiden yhteistyönä sekä tarvittaessa ostopalveluina. Laadukkaalla asumisella edistetään asukkaan kuntoutumista ja osallistumista ympäröivään yhteisöön. Kokonaisuuden tavoitteena on asukkaan toimintakyvyn säilyminen tai kohentuminen ja sen myötä mahdollisesti asukkaan siirtyminen yhä itsenäisempään asumismuotoon. Palveluasumisen asumismuoto järjestetään asiakaslähtöisesti ja tarkoituksenmukaista hoidonporrastusta noudattaen.

Kehitysvammaisten asumispalvelua järjestetään omana toimintana ohjatussa asuntolassa, palveluasumisena kaupungin omissa tai paikallisten yhdistysten/säätiöitten palvelutaloissa sekä ostopalveluna. Asumispalveluja ostetaan useilta eri palvelun-tuottajilta ja lähtökohtana sopimuksille on asiakkaan yksilöllinen tuentarve.

Kehitysvammaisten kuntalaisten asumista ja palveluja kartoitettiin Tarve-projektissa, joka toteutettiin Äänekoskella 28.11.2016 - 31.3.2017 yhteistyössä äänekoskelaisten nuorten, heidän omaistensa, työntekijöiden, luottamushenkilöiden, viranomaisten, Äänekosken vammaisneuvoston ja Keski-Suomen tukipiirin kanssa. Tarve-projekti kohdistui erityisesti äänekoskelaisiin nuoriin kehitysvammaisiin henkilöihin ja heidän asumisen palveluihinsa. Projektista nousivat asumisen kehittämistarpeet sekä tulevaisuuden tavoitteet. Tulevaisuuden näkymiksi Tarve-projektin loppuraportissa (Nikula 2017) kirjattiin seuraavat asiat; asumisen palvelujen monipuolistaminen ja lisääminen, joustavat palvelut omaan kotiin, fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen saavutettavuuden lisääminen, vuorovaikutuksen lisääminen asiakkaiden ja palvelujen välillä, nuorten itsenäistä elämää tukevien työ- ja päivätoimintojen kehittäminen.

Tulevaisuudessa tarvitaan asumisen palveluja eri asiakasryhmille, eri palvelutarpeen omaaville henkilöille sekä eri-ikäisille kuntalaisille. Tavoitteena on tukea ensisijaisesti asumista omassa kodissa ensisijaisen lainsäädännön palveluin ja tukitoimin. Koko kaupungin alueella toteutetaan kotiin annettavia palveluja. Lisäksi asumispalvelua ja tehostettua asumispalvelua järjestetään määriteltyjen kriteerien perusteella niitä tarvitseville kuntalaisille.

3 LIIKKUMINEN

3.1. Joukko- ja palveluliikenne

Äänekosken alueella on linja-autolla (ei ole aina esteetön kuljetus) hoidettavaa joukkoliikennettä. Eniten vuorotarjontaa on asutusalueilla, jotka sijoittuvat valtatie 4:n varrelle. Äänekoskelta, Suolahdesta sekä Konginkankaalta on suorat vuoroyhteydet maakuntakeskukseen Jyväskylään. Joukkoliikenteen aikatauluista ja lipputuotteista saa lisätietoja Matkahuollosta (www.matkahuolto.fi).

Äänekosken ja Suolahden taajamien välillä liikennöi useita linja-autovuoroja (ei ole aina esteetön kuljetus) päivässä. Äänekosken keskustan alueella joukkoliikenne palvelee asiointiaikaan, Markkamäen, Mämmensalmen ja Karhunlähteen aluetta. Osa vuoroista ajaa terveyskeskuksen kautta.

Vammaisuuden aiheuttamat rajoitukset, kävelymatkan pituus pysäkille ja tien liikenneturvallisuus vaikuttaa siihen, miten vammainen henkilö pystyy käyttämään joukkoliikennettä. Palvelevammalla joukkoliikenteellä (Senior-liikenne) tarkoitetaan erityisesti ikääntyvän väestön ja liikuntaesteisten henkilöiden tarpeet tavanomaista joukkoliikennettä paremmin huomioivaa, kaikille avointa joukkoliikennettä. Senior-liikenteellä pyritään tukemaan ikääntyvän väestön mahdollisuuksia pärjätä kotonaan ja siihen liittyen hoitaa omatoimisesti asiointia. Liikenteellä voidaan myös täydentää perinteisen joukkoliikenteen katvealueiden palvelutasoa. Senior-liikenne on avointa liikennettä, joten palvelun käyttäminen ei edellytä päätöksiä. Liikenteestä peritään linja-autotaksan mukainen maksu. Vammaispalvelulain mukaisen kuljetusetuuden saava henkilö saa matkustaa ilman omavastuuta liikenteessä.

Kuljetusten lähtöajat ovat klo 9.00-10.00 ja paluukuljetukset klo 11.00-12.00 välisenä aikana. Liikenteeseen ilmoittaudutaan edellisenä päivänä ja kuljettajalta saa auton tarkemman tuloajan ja lähtöpaikan. Asiakkaat lähtevät kuljetukseen kotitieltä tai –kadulta ja kuljettaja avustaa tarvittaessa kauppakassien kantamisessa. Senior –liikenteestä saa lisätietoja Äänekosken kaupungin kotisivuilta (http://www.aanekoski.fi/asukkaalle/joukkoliikenne/senior-liikenne).

3.2. Yksilöllisesti haettava lakiperusteinen kuljetuspalvelu

Sosiaalihuoltolain perusteella kuljetuspalvelua voidaan myöntää asiointi-matkoihin lähimpään taajamaan. Palvelua myönnetään hakijalle, jolla on vaikeuksia hyödyntää julkista liikennettä, eikä alueella ole tarjolla monipalveluliikennettä. Sosiaalihuoltolain perusteella myönnettävässä kuljetuspalvelussa huomioidaan hakijan terveydentila ja toimintakyky hyödyntää joukkoliikennettä, perhesuhteet, saadut palvelut, Seniorliikenteen käyttömahdollisuus ja varallisuus selviytyä tarvittavista matkoista omalla kustannuksella. Varallisuusselvitystä ei tarvitse täyttää, mikäli hakija on yli 20 % sotainvalidi.

Vammaispalvelulain mukainen vaikeavammaisen kuljetuspalvelu voidaan myöntää, jos hakija todetaan vaikeavammaiseksi liikkumisensa suhteen eikä hän pitkäaikaisen

vamman tai sairauden vuoksi kykene käyttämään julkisia liikennevälineitä ilman kohtuuttoman suuria vaikeuksia. Vaikeavammaisuus voi olla fyysisistä tai psyykkisistä syistä johtuvaa. Henkilön iällä ei ole merkitystä päätöksen teossa, mutta vanhuuden mukanaan tuoma toimintakyvyn heikkeneminen ei sinällään tee hakijasta vaikeavammaista. (Räty 2003, 72 - 73.) Hakemuksen liitteeksi hakija toimittaa ajantasaisen terveydenhuollon lausunnon toimintakyvystään, nykyisin yleisimmin lausunto on fysioterapeutin laatima toimintakykylausunto.

3.3. Oma auto

Vammaispalvelulain mukainen korvaus auton hankintaan tai auton muutostöihin ja lisälaitteisiin järjestetään kunnan varattujen määrärahojen mukaisessa laajuudessa. Edellytyksenä auton hankinnasta aiheutuvien kustannusten korvaamiseksi vammaispalvelulain perusteella on ensinnäkin vammasta tai sairaudesta aiheutuva liikkumisvälineen tarve siten, että vammainen henkilö pystyy osoittamaan tarpeen olevan jatkuva – päivittäinen – tai usein toistuva. Jotta korvaus voidaan myöntää, tulee hankittavan liikkumisvälineen olla lain tarkoittamassa mielessä ”kohtuuhintainen”. (Räty 2003, 136.)

Katualueella ja yleisillä pysäköintialueilla järjestetään inva-paikoitus siten, että ne sijaitsevat lähellä asiointikohdetta. Yleensä inva-paikoitus sijoitetaan siten, että paikoitusruudun sivulla on kevyenliikenteen väylä tai muu leveämpi tila. Paikoitusruudun koko on metrin leveämpi kuin ns. tavallinen paikoitusruutu.
Kerrostalo- ja liikerakentamisessa vaaditaan inva-paikoitusta järjestettäväksi. Rakennuslupaa haettaessa tulee asemapiirustuksesta selvitä, missä kiinteistön inva-paikat sijaitsevat.

Tavoitteet ja toimenpiteet

Tavoitteena on turvata yleisen joukkoliikenteen, palvelevamman joukkoliikenteen, yksilöllisten kuljetuspalvelujen tai oman auton käytön avulla vammaisten työ-, asiointi-, vapaa-aika- ja koulumatkoista selviytyminen sekä Äänekosken kaupungin taajamissa että haja-asutusalueella. Joukkoliikenteen reittisuunnittelussa huomioidaan käyttäjien tarpeet mahdollisimman kattavasti.

4 KASVUN JA OPPIMISEN TOIMIALA

4.1. Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatuspalvelujen toiminnan tarkoituksena on turvata perheille tarvittavat palvelut perheiden toivomuksia ja työelämän tarpeita vastaavina. Tavoitteena on tukea lasten koteja näiden kasvatustehtävässä ja yhdessä kotien kanssa edistää lapsen persoonallisuuden tasapainoista kehitystä.

Varhaiskasvatuksen tulee omalta osaltaan tarjota lapselle jatkuvat, turvalliset ja lämpimät ihmissuhteet, lapsen kehitystä monipuolisesti tukevaa toimintaa sekä lapsen lähtökohdat huomioon ottaen suotuisa kasvuympäristö. Lapsen iän ja yksilöllisten tarpeiden mukaisesti varhaiskasvatuksen tulee yleinen kulttuuriperinne huomioon ottaen edistää lapsen fyysistä, sosiaalista ja tunne-elämän kehitystä sekä tukea lapsen esteettistä, älyllistä, eettistä ja uskonnollista kasvatusta.

Nykytila

Perhepäivähoitoa ja päiväkotihoitoa on Äänekosken, Suolahden, Konginkankaan ja Sumiaisten taajamissa. Kunnalla on lisäksi lakiin perustuva velvollisuus järjestää esiopetusta. Esiopetuksen velvoittavuuden myötä oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna lapsen on osallistuttava vuoden kestävään esiopetukseen tai muuhun esiopetuksen tavoitteet saavuttavaan toimintaan. Esiopetus on osallistujille maksutonta.

Esiopetuksessa lapselle, joka tarvitsee säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita kasvun ja oppimisen tukimuotoja, tulee perusopetuslain mukaan laatia oppimissuunnitelma. Lapselle, jolle on tehty erityisen tuen päätös, annetaan erityisopetusta hänelle laaditun henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman mukaisesti. Lisäksi varhaiskasvatuksessa pyritään huomioimaan lapsen ja tämän perheen muut erityiset tarpeet esimerkiksi kulttuuritaustasta johtuen.

Tavoitteet ja toimenpiteet

Kaikille toiminnan piirissä oleville lapsille tarjotaan mahdollisimman hyvä ja motivoiva oppimisympäristö ja lapsen kasvua ja oppimista tukevaa toimintaa vertaisryhmässä. Lapsen kuntoutukseen liittyviä erilaisia suunnitelmia yhtenäistetään ja kootaan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan.

4.2. Perusopetus

Perusopetuslain (1998/628) mukaan opetuksen tulee tukea oppilaiden kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen sekä antaa heille elämässä tarpeellisia tietoja ja taitoja. Opetuksen tulee edistää sivistystä ja tasa-arvoisuutta yhteiskunnassa. Opetuksen tavoitteena on turvata riittävä yhdenvertaisuus koulutuksessa koko maan alueella. (Perusopetuslaki 2 §) Perusopetusta ei enää jaotella yleis- ja erityisopetukseen. Oppilaan saama oppimisen ja koulunkäynnin tuki jaotellaan yleiseen, tehostettuun ja erityiseen tukeen. Kaikki tukimuodot tulee järjestää suunnitelmallisesti oppilaan kehitystason ja yksilöllisten tarpeiden mukaisesti. Opetushallitus on hyväksynyt esiopetuksen-, perusopetuksen-, ja lisäopetuksen opetussuunnitelman perusteet 22.12.2014.

Perusopetuksen yhteiskunnallisena tehtävänä on edistää tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta ja oikeudenmukaisuutta. Perusopetus kartuttaa inhimillistä ja sosiaalista pääomaa. Inhimillinen pääoma koostuu osaamisesta ja sosiaalinen pääoma ihmisten

välisistä yhteyksistä, vuorovaikutuksesta ja luottamuksesta. Yhdessä ne edistävät yksilöllistä ja yhteiskunnallista hyvinvointia ja kehitystä. Perusopetuksen tehtävänä on osaltaan ehkäistä eriarvoistumista ja syrjäytymistä sekä edistää sukupuolten tasa-arvoa. (Äänekosken kaupungin opetussuunnitelma, 3.1 Perusopetuksen tehtävä.)

Kaikkien oppilaiden opetuksessa noudatetaan yhteisiä, perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisia tavoitteita ja periaatteita. Oppilaiden kielelliset valmiudet sekä kulttuuritausta otetaan perusopetuksessa huomioon. Jokaisen oppilaan kieli- ja kulttuuri-identiteettiä tuetaan monipuolisesti. Oppilaita ohjataan tuntemaan, ymmärtämään ja kunnioittamaan jokaisen kansalaisen perustuslain mukaista oikeutta omaan kieleen ja kulttuuriin. (Äänekosken kaupungin opetussuunnitelma, 9 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä erityiskysymyksiä.)

Lain velvoittamana koulutuksen järjestäjän on laadittava tasa-arvosuunnitelma. Yhdenvertaisuuslain edellyttämänä koulutuksen järjestäjän tulee varmistaa kaikkien yhdenvertainen kohtelu sekä pyrkiä ennaltaehkäisemään syrjimistä. Äänekosken kaupungin esi- ja perusopetuksen tasa-arvosuunnitelma on laadittu ajalle 2017-2019. Siinä määritellyt tavoitteet ja toimintamuodot koskevat kaikkia perusopetuksen kouluja ja esiopetuksen toimipisteitä.

Nykytila Äänekosken opetussuunnitelman mukaan

Erityisopetuksen toiminta-ajatuksena on suunnitella, toteuttaa ja arvioida oppilaiden tarpeiden, kykyjen ja edellytysten mukaista opetusta. Pääpaino on oppilaan vahvuuksien löytämisessä ja kehittämisessä, oppimisvaikeuksien voittamisessa sekä syrjäytymisen ehkäisyssä. Tavoitteena on jatko-opintokelpoisuuden saavuttaminen, yhteiskunnan täysimääräinen jäsenyys ja hyvät ihmisenä olemisen taidot.

Oppilaalla on oikeus saada riittävää tukea oppimiseensa, mikäli hän sitä tarvitsee. Oppimisen ja koulunkäynnin tuen kolme tasoa ovat yleinen, tehostettu ja erityinen tuki. Näistä oppilas voi saada kerrallaan vain yhden tasoista tukea. Perusopetuslaissa säädettyjä tukimuotoja ovat esimerkiksi tukiopetus, osa-aikainen erityisopetus, tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä erityiset apuvälineet. Näitä tukimuotoja voi käyttää kaikilla kolmella tuen tasolla sekä yksittäin että samanaikaisesti toisiaan täydentävinä. Oppilaan saaman tuen tulee olla joustavaa, pitkäjänteisesti suunniteltua ja tuen tarpeen mukaan muuttuvaa. Tukea annetaan niin kauan sekä sen tasoisena ja muotoisena kuin se on tarpeellista. Perusopetuslaki 30 § 1 mom. (642/2010)

Erityisopetuksen opetus- ja kasvatustyötä ohjaa ihmiskäsitys, jonka mukaan jokaisessa lapsessa ja nuoressa on kasvamisen ja oppimisen mahdollisuus. Jokaisen oppilaan yksilöllisyyttä arvostetaan ja erilaisuus hyväksytään niin ihmisissä, ratkaisuissa kuin toimintatavoissakin. Yhteistyö ja yhteisöllisyys ovat tarpeellista ja tärkeää ihmisen kasvamisessa. Opetustyötä ohjaa oppimiskäsitys, jonka mukaan oppilas aktiivisena osallistujana oppii ja kehittyy oppimisedellytystensä mukaan jatkuvassa vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa.

Lähikouluperiaatteen mukaisesti erityisen tuen tavoitteena on toimia siten, että myös erityistä tukea tarvitsevalla oppilaalla on oikeus saada tarpeidensa mukaista opetusta ensisijaisesti lähikoulussa. Jokaisella Äänekosken koululla annetaan erityisopetusta.

Kouluilla voi toimia myös pienryhmiä, joissa oppilas voi opiskella joko kaikissa oppiaineissa tai osassa oppiaineista. Oppilas voi opiskella pienryhmässä myös jaksoittain. Tällöin pyritään vastaamaan hänen tehostetun tai erityisen tuen tarpeensa tehokkaasti.

Pienryhmät järjestetään oppilaiden tarpeiden mukaan joustavasti. Erityisopetuksen tavoitteena on auttaa ja tukea oppilasta siten, että hänellä olisi tasavertaiset mahdollisuudet oppivelvollisuuden suorittamiseen edellytystensä mukaisesti yhdessä ikätovereidensa kanssa. Ensisijaisesti oppilaalla on oikeus opiskella yleisopetuksen ryhmässä oppimisedellytystensä mukaisesti, mutta hänellä on myös oikeus saada tarvittaessa pienryhmän tukea. Äänekoskella on yhteisesti sovittu, mitä testejä ja seulontoja tehdään kullakin luokka-asteella ja kenen vastuulla testien ja seulontojen tekeminen on. Näiden perusteella erityisopettajat seuraavat luokkien tilannetta ja varmistavat tasapuolisen ja oikea-aikaisen tuen oppilaille.

Erityisen tuen päätös tehdään pääsääntöisesti vasta tehostetun tuen toimenpiteiden jälkeen. Poikkeuksena tästä ovat kuitenkin ne oppilaat, joilla lääketieteellisen tai psykologisen arvion mukaan on ilmeinen tarve erityiseen tukeen. Erityisen tuen päätös voidaan tehdä tällöin jo ennen esi- tai perusopetuksen alkamista (esim. pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin kuuluvat tai vaikeimmin vammaiset ja sairaat lapset). Erityistä tukea tarjotaan myös niille oppilaille, joiden oppimisvaikeudet tai psykososiaaliset oireet ovat niin vakavia, että tehostettu tuki ei riitä. Tavoitteena on oikea-aikainen ja oikein mitoitettu tuki.

Äänekoskella on erityisopetusta koordinoiva ja ohjaava erityisopettaja. Erityisopettajien toimenkuvaan kuuluu konsultoiva työote. Lisäksi on erityisopettajia, joiden toimenkuvaan kuuluu tietty erityisosaamisen alue. Pedagogisen tuen suunnittelu ja sen toteutus voidaan tehdä monialaisena yhteistyönä. Tällöin hyödynnetään oppilashuollon palveluista vastaavien asiantuntijoiden ja muiden asiantuntijoiden osaamista tuen suunnittelussa, järjestämisessä ja käytännön toteuttamisessa. He voivat olla konsultatiivisessa roolissa, tehdä tarpeellisia tutkimuksia tai selvityksiä tai olla mukana tuen järjestämisessä yksilöllisesti kunkin oppilaan tarpeiden mukaan.

Vuosiluokkiin sitoutumattoman opetuksen päätökset ja päätöksen erillisistä opetusjärjestelyistä tekee koulun rehtori. Päätöksen 11-vuotisesta oppioikeudesta ja erityisestä tuesta tekee opetus- ja kasvatusjohtaja.

Tavoitteet ja toimenpiteet

Kaikilla lapsilla tulee olla yhtäläiset mahdollisuudet oppia ja saada opetusta omien kykyjensä ja edellytystensä mukaisesti. Kaikilla lapsilla tulee olla mahdollista käydä omaa lähikoulua siten, että ketään ei irroteta omasta ikäluokasta ja lähiympäristöstä Vammaisen oppilaan koulupaikka ratkaistaan aina yksilökohtaisesti huomioiden lapsen ja perheen kokonaistilanne. Lapset pyritään aina ensisijaisesti sijoittamaan lähikouluun. Vammaisten oppilaiden tukiverkostojen yhteistyötä ja oppilastiedonsiirtoa kehitetään erityisesti koulun nivelvaiheissa (Varhaiskasvatus - esiopetus, esiopetus - alkuopetus, alakoulu - yläkoulu ja yläkoulu - toinen aste).

Opettajien täydennyskoulutussuunnittelussa yksi painopiste on erilaisen oppilaan kohtaaminen ja eriyttäminen. Erityisopetuksen resurssien käyttöä tehostetaan siten, että nykyistä useampi lapsi saa erityisopetuksen palveluita riippumatta asuinalueesta. Äänekoskella kunnioitetaan myös lasten itsemääräämisoikeutta.

Oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä laaditaan suunnitelma. Siinä otetaan huomioon sekä oppilaiden keskinäiset että oppilaiden ja aikuisten väliset vuorovaikutussuhteet koulussa. Suunnitelmassa kuvataan:
•kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ehkäiseminen ja siihen puuttuminen
•edellä mainittujen asioiden käsittely yhteisö-, ryhmä- ja yksilötasolla
•yksilöllinen tuki, tarvittava hoito, muut toimenpiteet ja jälkiseuranta sekä teon tekijän että sen kohteena olevan osalta
•yhteistyö huoltajien kanssa,
•yhteistyö tarvittavien viranomaisten kanssa
•suunnitelmaan perehdyttäminen ja siitä tiedottaminen henkilöstölle, oppilaille, huoltajille ja yhteistyötahoille
•suunnitelman päivittäminen, seuranta ja arviointi. (Äänekosken kaupungin opetussuunnitelma, luku 8)

Äänekoskella toteutetaan perusopetuksen lisäksi toisen asteen opetusta sekä tehdään tiivistä yhteistyötä mm. Ammattiopisto Spesian kanssa. Tavoitteena on löytää jokaiselle nuorelle oma opintojen polku sekä kannustaa tasavertaisesti ammatin hankkimisessa.

5 TYÖ, ELÄKE JA TOIMEENTULO

Oikeus työhön on perusoikeus. Jokaisella on oikeus toimeentulon hankkimiseen. Työvoima on julkisen vallan suojeluksessa. Taloudellisista suhdanteista riippumatta vammaisten henkilöiden työllistyminen eri ikäkausina on ollut vaikeampaa kuin muiden kansalaisten. Työllistyminen avoimille työmarkkinoille joko suoraan tai työvoimapoliittisin toimenpitein tuettuna ei ole edennyt toivotulla tavalla. Erityisen vaikea on ensimmäisen työpaikan löytäminen ja työuran aloittaminen. Uhkana onkin työttömyyden jääminen pysyväksi tilaksi. Työelämästä syrjäytyminen riistää vammaisilta ihmisiltä mahdollisuuden itse vaikuttaa elintasoonsa ja vahvistaa yhteiskunnallista osallisuuttaan. (VAMPO 2010-2015.)

Elinvoimayksikkö kuuluu osaksi Äänekosken kaupungin keskushallintoa ja toimii suoraan kaupunginjohtajan alaisuudessa. Elinvoimayksikkö muodostuu kahdesta tulosalueesta, jotka ovat: elinkeino ja kilpailukyky sekä työllisyys. Elinvoimayksikön päätehtävä on kaupunkistrategian toimeenpanosta vastaaminen elinkeino- ja aluekehittämisen sekä työllisyyspolitiikan osalta. Lisäksi elinvoimayksikön vastuulle kuuluvat hankehallinta ja kansalaisaktivismi sekä kaupungin markkinointi- ja matkailutoiminnot.

Äänekosken kaupungin Työllisyysyksikkö vastaa keskitetysti kaupungin palkkatukityöllistämisestä, työpajatoiminnasta, kuntouttavasta työtoiminnasta, kunta- ja oppisopimuslisien myöntämisestä sekä Typ-toiminnasta. Lisäksi yhteistyö ja sen kehittämi-

nen ammatillisten oppilaitosten, yrittäjien ja välityömarkkinatoimijoiden kanssa on oleellinen osa työllisyysyksikön toimintaa.

Työllisyysyksikön toimintaa ohjaa vuosille 2016-2019 hyväksytty Äänekosken kaupungin työllisyysohjelma, joka on osa koko kaupungin kaupunkistrategiaa. Työllisyysohjelmassa on asetettu kaupungin kärkitavoitteet ja konkreettiset toimenpiteet työllisyystilanteen parantamiseksi Äänekoskella. Tavoitteena on etsiä ratkaisuja työllistymisessä ilmeneviin ongelmiin ja löytää konkreettisia ratkaisuja työllisyyden parantamiseksi. (Äänekosken kaupungin työllisyyspalvelut.)

Tavoitteet ja toimenpiteet

Äänekosken kaupungissa on laadittu työllisyysohjelma, jonka tärkeimmät toimenpiteet ovat; Mahdollistaa uusien työpaikkojen syntyminen ja edesauttaa nuorten työllistymistä koulutuksen ja yritysyhteistyön avulla; Osallistaa koko kaupunkikonsernia työllisyyden edistämiseen sekä kehittää kaupungin työllisyyspalveluja. Seurannasta vastaa työllisyysyksikkö.

6 VAPAA-AIKA JA KULTTUURI

Nykytila

Kaupungin kulttuuri- ja vapaa-aikatoimi tekee yhteistyötä paikallisten yhteisöjen ja yksityishenkilöiden kanssa erilaisten tilaisuuksien ja tapahtumien järjestämiseksi mm. vuokraamalla tiloja ja myöntämällä taloudellista tukea. Kaupungin kulttuuri- ja vapaa-aikatoimi järjestäjää myös itse tapahtumia, joiden kautta turvataan monipuolinen ja laadukas tarjonta muiden toimijoiden rinnalla.

Kulttuuri- ja liikuntatoiminnan järjestämisessä sekä koulutuksessa huomioidaan mahdollisuuksien mukaan esteetön pääsy ja yhtäläiset mahdollisuudet elinikäiseen oppimiseen, sosiaaliseen kanssakäymiseen ja tapahtumiin osallistumiseen. Pääosin kaikkiin toimitiloihin on järjestetty esteetön kulku. Inva-WC:t kuuluvat tilojen vakiovarustukseen ja induktiosilmukat ovat pääosin kaikissa paikoissa, missä puheen kuulemisen vahvistamiselle on tarvetta.

Tavoitteet ja toimenpiteet

Vammaisten henkilöiden toimintakykyä ja vireyttä on tuettava monipuolisesti ja osallistavalla otteella. Kaupungin omat kulttuuri- ja liikuntapalvelut huomioivat osaltaan vammaisten tarpeita. Kulttuuri- ja liikuntatoiminnassa vammaiset nähdään aktiivisina toimijoina ja osallistujina. Kaupungin kulttuuri- ja liikuntatarjontaa rakennetaan eri kohderyhmiä huomioiden. Kulttuuri- ja vapaa-aikatoimi antavat toimintaan osallistuville oman elämän hallintaa tukevia kokemuksia ja elämyksiä sekä virikkeitä aktiiviseen omaehtoiseen harrastamiseen.

7 PERUSTURVAN PALVELUT

7.1. Sosiaalityö

Sosiaalityö on sosiaalisten ongelmien ehkäisemiseen ja korjaamiseen liittyvää palvelutoimintaa, jonka tavoitteena on erityisesti heikoimmassa asemassa olevien kuntalaisten auttaminen ja heidän oman elämänhallinnan ja itsenäisen selviytymisen tukeminen.

Sosiaalityön palveluiden tehtävänä on vahvistaa asukkaiden hyvinvointia ja toimintakykyä, edistää omatoimisuutta ja turvallisuutta sekä ehkäistä epäkohtien syntymistä. Sosiaalityö on sosiaalihuollon ammattihenkilöstön suorittamaa ohjausta, neuvontaa ja sosiaalisten ongelmien selvittämistä sekä erilaisia tukitoimia. Sosiaalityön palveluja saa sosiaalitoimistoista Äänekoskelta ja Suolahdesta. Sosiaalityön tulosalueen esimiehenä toimii sosiaalityön johtaja.

Lastensuojelutyön tarkoituksena on edistää lapsen suotuisaa kehitystä ja hyvinvointia. Lasta, nuorta ja hänen perhettään tuetaan ensisijaisesti siten, että lapsi voi kasvaa ja asua omassa kodissaan. Lastensuojelutyötä tehdään yhteistyössä perheen ja sen lähiverkoston sekä eri viranomaisten kanssa. Yhteistyökumppaneina perheen tukemisessa ovat esimerkiksi neuvola, päivähoito, koulu ja nuorisotyö.

Lastensuojelutyön käynnistää huoli lapsen hyvinvoinnista, terveydestä tai kehityksestä. Hyvinvointia vaarantavia tekijöitä voivat olla esim. lapsen hoidon laiminlyönti, vanhempien päihteiden käyttö, mielenterveyden ongelmat tai voimakkaat ristiriidat perheessä. Lapsi tai nuori voi itse vaarantaa hyvinvointiaan esim. käyttämällä päihteitä, laiminlyömällä koulunkäynnin tai tekemällä rikoksia.

Nykytila

Äänekoskella sosiaali- ja terveydenhuolto on järjestetty yhteiseksi perusturvaksi. Vammaisten kuntalaisten palvelut toteutetaan mahdollisimman pitkälle peruspalveluissa normaaliuden periaatteiden mukaisesti. Äänekoskella toimii lisäksi kotouttamisen palveluohjaaja, jonka toimenkuvaa kuuluvat varhaisvaiheen ohjaaminen maahanmuuttajille, alkukartoitusten ja kotouttamissuunnitelmien laatiminen yhdessä asiakkaiden kanssa sekä verkostotyö kotouttamiseen osallistuvien tahojen kanssa.

Tavoitteet ja toimenpiteet

Tavoitteena on järjestää sosiaalipalvelut niitä tarvitseville kuntalaisille ja toimia niin, että asiakas saa tarvitsemansa ohjauksen ja neuvonnan sosiaalihuollon palveluista asiakkaan tarvitsemassa muodossa ja oikea-aikaisesti. Sosiaalihuolto toteuttaa palvelujaan hyvän kohtelun periaattein. Moniammatillinen yhteistyö on keskeinen työote: sosiaalityön toimijat käyttävät tarvittaessa vammaispalvelun asiantuntijuutta omassa työssään.

7.2. Terveyspalvelut ja lääkinnällinen kuntoutus

Nykytila

Äänekosken kaupungin terveyskeskuksen tehtävänä on huolehtia kansanterveystyön järjestämisestä alueella sekä poliisin tarvitseman lääkärin antaman virka-avun ja lääkinnällisen kuntoutuksen järjestäminen. Laissa määriteltyjen palveluiden asiakasmaksut määräytyvät sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksulain perusteella. Yksilöön kohdistuvana tehtävänä on terveysneuvonnan ylläpitäminen ja yleisten terveystarkastusten järjestäminen, kunnan asukkaiden sairaanhoidon järjestäminen sekä ensiavun antaminen kunnan alueella, sairaankuljetuksista huolehtiminen, hammashuollon, kouluterveydenhuollon ja kunnan alueen oppilaitosten opiskelijoiden terveydenhoidon ylläpitäminen ja työterveyslain nojalla määrättyjen työterveyspalveluiden tuottaminen.

Julkisessa terveydenhuollossa järjestetään kiireellisen hoidon lääkäripäivystys, lääkäreiden päivävastaanotot, hammashuollon päivävastaanotot, terveydenhoitajien aikuis-, lasten-, perhesuunnittelu ja äitiysneuvolapalvelut (lukuun ottamatta raskaudenaikaisia ultraäänitutkimuksia), diabeteshoitajan vastaanotot, soveltuvasti mielenterveyspalvelut, kouluterveydenhuolto sekä fysioterapiapalvelut.

Perusterveydenhuollon palvelut ovat kaikkien kuntalaisten käytettävissä. Harvinaisempien sairauksien osalta palveluja on saatavissa keskitetysti Jyväskylästä, pääsääntöisesti Keski-Suomen sairaanhoitopiirin järjestämänä. Terveysliikuntapalveluita järjestetään useita ryhmiä toimintakykyisyyden mukaan jaoteltuna (ei sairausperusteisesti) yhteistyössä kaupungin liikuntatoimen sekä kolmannen sektorin kanssa.

Terveydenhuoltohenkilöstö pyrkii järjestämään vammaisille normaalit, asiakaslähtöiset palvelutoiminnat. Henkilöstöllä on asiantuntemusta tavallisempien vammaisryhmien erityiskysymyksiin. Vammaisuuden varhaistoteaminen tapahtuu osana normaalia toimintaa neuvoloissa, lääkäreiden vastaanotoilla sekä muissa avoterveydenhuollon toimipisteissä. Tarvittaessa hyödynnetään yhteistyöryhmien erityisperehtyneisyyttä sekä Keski-Suomen keskussairaalan palveluita. Erikoissairaanhoidon palvelut hankitaan lähinnä Keski-Suomen sairaanhoitopiirin kuntayhtymältä, jonka toiminta keskittyy Jyväskylän alueelle.

Lääkinnällisen kuntoutuksen piiriin kuuluu henkilö, jonka toimintakyky on heikentynyt sairauden, vian, vamman tai kehitysviivästymän seurauksena. Lääkinnällisen kuntoutuksen tavoitteena on kuntouttaa ihminen toimintakykyiseksi, sairaudesta, vioista, vammoista tai kehitysviivästymästä huolimatta. Lääkinnällinen kuntoutus on ryhmä- tai yksilökuntoutusta. Lääkinnällistä kuntoutusta varten asiakkaalla pitää olla terveyskeskuksen tai erikoissairaanhoidon suositus. Mikäli kuntoutuksen järjestämisvastuu on terveyskeskuksella, tekee niiden myöntämisestä päätökset lääkinnällisen kuntoutuksen työryhmä, johon kuuluvat ylilääkäri, vastaava fysioterapeutti ja sosiaalityöntekijä. Äänekosken terveyskeskuksen apuvälinepalvelusta kuntalaisilla on mahdollisuus saada tarvittaessa apuvälineitä lyhyt- tai pitkäaikaislainaan.

Työterveyshuollon tavoitteena on terveellinen työympäristö ja hyvä työyhteisö sekä työhön liittyvien terveysvaarojen ja -haittojen ehkäisy. Työterveyshuollon toimin pyritään ylläpitämään ja edistämään työntekijän terveydentilaa sekä työ- ja toimintakykyä

työuran eri vaiheissa. Työterveyshuollon tehtävänä on seurata vajaakuntoisen työntekijän työssä selviytymistä henkilökohtaisen työtilanteen ja suunnitelman mukaisesti.

Tavoitteet ja toimenpiteet

Keskeisenä tavoitteena on järjestää vammaisille suunnatut palvelut osana normaalia palvelutoimintaa sekä yleisesti parantaa palveluiden saatavuutta. Tilojen soveltuvuutta esimerkiksi pyörätuolilla tai rollaattorilla liikkuville asiakkaille pyritään lisäämään kunnostustöiden avulla sekä uusien toimitilojen käyttöönoton yhteydessä. Tavoitteena on luoda tarkoituksenmukaiset ja toimivat terveydenhuollon palvelut kaikille äänekoskelaisille. Yhteistyötä potilasjärjestöjen kanssa sekä henkilöstön tietotaitoa vammaisuuteen liittyvissä asioissa pyritään aktiivisesti lisäämään.

7.3. Arjen tuen toimialan palvelut

7.3.1. Palveluohjaus- ja palvelusuunnitelma

Arjen tuen vastuualueeseen kuuluvat vanhusten, vammaisten, mielenterveyskuntoutujien ja päihdeasiakkaiden arjessa selviytymistä edistävät sosiaalipalvelut. Arjen tuen palveluiden piiriin pääsee ottamalla yhteyttä Arjen tuen palveluohjaajaan, jonka toimesta tehdään palvelutarpeen arviointi ja ohjataan asiakas tarvittavien palveluiden piiriin.

Palveluohjaus on asiakaslähtöinen ja asiakkaan etua korostava työtapa. Tavoitteena on asiakkaan itsenäisen elämän tukeminen. Tuki rakentuu asiakkaan, hänen sosiaalisen verkostonsa, palveluohjaajan ja muiden palveluntuottajien yhdistettyjen voimavarojen varaan.

Jos palvelutarvetta arvioidessa on ilmennyt tarvetta niille vanhus-, vammais-, mielenterveys- tai päihdepalveluille, joita Arjen tuen vastuualue toteuttaa tai hän on kirjallisesti palveluja hakenut, laaditaan asiakkaalle palvelusuunnitelma. Palvelusuunnitelma laaditaan yhdessä asiakkaan ja/tai hänen edustajansa kanssa. Palvelusuunnitelmalla parannetaan asiakkaan itsemääräämisoikeutta ja vaikuttamismahdollisuuksia. Palvelusuunnitelman avulla edistetään yhteistyötä eri organisaatioiden ja toimijoiden välillä esim. asumisesta, päivähoidosta, opetuksesta, kuntoutuksesta, terveyden- ja sairaanhoidosta ja työllistämisestä. Palvelusuunnitelmassa ei kuitenkaan päätetä asiakkaalle annettavista palveluista. Asiakkaalla on aina oikeus saada erillinen kirjallinen ja valituskelpoinen päätös haetusta palvelusta.

Tavoite ja toimenpiteet

Palveluohjauksessa huomioidaan asiakkaan kokonaisvaltainen palvelutarve ja kootaan asiakkaan tarvitsema moniammatillinen verkosto. Palveluohjaus tukee asiakkaan, hänen läheistensä ja yhteisön mahdollisimman itsenäistä selviytymistä ja oman elämän hallintaa. Jokaiselle asiakkaalle on laadittuna palvelusuunnitelma, jota arvioidaan säännöllisesti ja määräajoin Arjen tuen tai palvelujen toteuttajan toimesta.

7.3.2. Kotihoito ja tukipalvelut

Kotihoito tukee itsenäistä selviytymistä omassa kodissaan mahdollisuuksien mukaan järjestämällä riittävät ja laadukkaat kotihoidon palvelut henkilölle, joka ei selviydy itsenäisesti tai omaisten avun turvin kotona asumisesta vaan tarvitsee hoivaa, huolenpitoa, sairaanhoitoa tai apua päivittäisissä toiminnoissa. Kotihoidon palvelujen sisältö kartoitetaan henkilökohtaisella palvelutarpeen arvioinnilla. Kotihoitoa on mahdollista järjestää myös vaihtoehtoisesti palvelusetelin turvin.

Kotihoidon tarve voi olla tilapäistä tai säännöllistä. Kotihoidon palvelu on säännöllistä silloin, kun asiakas saa palvelua vähintään kerran viikossa ja palvelun tarve on vähintään kuukauden ajan. Kaikille säännöllisen kotihoidon asiakkaille laaditaan hoito- ja palvelusuunnitelma yhteistyössä asiakkaan, omaisten ja mahdollisten muiden tukiverkostojen kanssa. Kotihoitoa on mahdollista saada myös palvelusetelin avulla samoin periaattein kunnallista kotihoitoakin.

Kotihoidon henkilökunnan toimesta tehdään erilaisia sairaanhoidollisia tehtäviä asiakkaan kotona tilanteen niin vaatiessa. Kotihoidosta voidaan toteuttaa myös pidempiaikaisesti haavanhoitoa, lihakseen annettavia pistoshoitoja sekä verinäytteen hakua, silloin kun asiakas ei itse pääse asioimaan kodin ulkopuolella. Suonensisäistä lääkehoitoa kotihoidon toimesta ei tehdä. Säännöllisen kotihoidon asiakkailla on nimettynä oma lääkäri, jota kotihoidon henkilökunnalla on mahdollisuus konsultoida pääsääntöisesti viikoittain.

Tavoitteet ja toimenpiteet

Keskeisenä tavoitteena on järjestää vammaisille suunnatut palvelut osana normaalia palvelutoimintaa sekä yleisesti parantaa palveluiden saatavuutta. Kotihoidon saatavuuden on oltava yhdenvertaista. Alueelliset erot eivät saa vaikuttaa eriarvostavasti palvelujen saantiin. Mikäli hoivaa ja palvelua ei kotihoidosta pystytä antamaan tarpeeksi, tulee miettiä muita vaihtoehtoisia ratkaisuja mm. ostopalveluna hankittua apua osana kotihoitoa.

Niin vanhuksella kuin vammaisellakin on ensisijainen oikeus asua omassa kodissaan mahdollisimman pitkään. Vammaisen henkilön tarvitsemaa kotihoitoa tarjotaan itsenäisen elämän tueksi. Kotihoidon työntekijöiden määrää tulee tarpeen mukaan lisätä ja osaamista vahvistaa koulutuksin, niin että vammaisten kotiavun tarve toteutuu asiakaslähtöisesti, lain ja laadullisten suositusten mukaisesti.

7.3.3. Vanhuspalvelut

Vanhuspalveluihin kuuluvat yleinen neuvonta ja palveluohjaus vanhuspalveluja koskevissa asioissa. Myös dementianeuvonta, palvelutarpeen arviointi, omaishoidon ohjaus kuuluvat tähän yksikköön. Avohoidon palveluilla tarkoitetaan palveluja, joiden antamiseen ei liity yhtäjaksoista palveluvastuuta sosiaali- tai terveydenhuollon toimintayksikössä.

Palvelut ovat maksullisia. Maksuperusteet on päätetty sosiaali- ja terveydenhuollon maksuista annetussa laissa ja asetuksessa. Perusturvalautakunta päättää maksuista niiltä osin, kuin se kuuluu lautakunnan päätösvaltaan (mm. tukipalvelumaksut).

7.3.4. Vammaispalvelut

Vammaispalvelulain mukaisia palveluja ja tukitoimia järjestetään, jos vammainen henkilö ei saa riittäviä ja hänelle sopivia palveluja tai tukitoimia muun lain nojalla (VpL 4 §). Vammaispalvelulaki on siten toissijaista lainsäädäntöä. Vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annetun lain (vammaispalvelulaki 1987/380) viimeisimmät isommat muutokset tulivat voimaan 1.9.2009. Vammaispalvelulain tarkoituksena on ”edistää vammaisen henkilön edellytyksiä elää ja toimia muiden kanssa yhdenvertaisena yhteiskunnan jäsenenä sekä ehkäistä ja poistaa vammaisuuden aiheuttamia haittoja ja esteitä (1 §)”.

Kehitysvammaiselle henkilölle voidaan edelleen järjestää palveluita kehitysvammalain nojalla, jos vammaispalvelulain nojalla järjestettävät palvelut eivät ole asiakkaan kannalta riittäviä tai sopivia. Jos kehitysvammalain mukainen palvelu on asiakkaalle taloudellisesti edullisempi kuin vammaispalvelulain mukainen palvelu, sovelletaan kehitysvammalakia. Kehitysvammalakiin perustuvat palvelut ja tukitoimet tulee kirjata erityishuolto-ohjelmaan (EHO).

Vammaiselle henkilölle annetaan kuntoutusohjausta ja sopeutumisvalmennusta sekä muita tämän lain tarkoituksen toteuttamiseksi tarpeellisia palveluja. Näitä palveluja voidaan antaa myös vammaisen henkilön lähiomaiselle tai hänestä huolehtivalle taikka muutoin läheiselle henkilölle.

Kunnan on järjestettävä vaikeavammaiselle henkilölle kohtuulliset kuljetuspalvelut niihin liittyvine saattajapalveluineen, päivätoimintaa, henkilökohtaista apua sekä palveluasuminen, jos henkilö vammansa tai sairautensa johdosta välttämättä tarvitsee palvelua suoriutuakseen tavanomaisista elämän toiminnoista.

Nykytila

Palvelujen järjestämisen periaatteena on yleisten palvelujen ensisijaisuus. Vammaispalvelulain mukaisia subjektiivisia oikeuksia ovat 1.9.2009 alkaen vaikeavammaisten kuljetuspalvelut, päivätoiminta, henkilökohtainen apu ja palveluasuminen. Taloudellisina tukitoimina vammaiselle henkilölle korvataan lain 9 § perusteella hänen vammansa tai sairautensa edellyttämän tarpeen mukaisesti kokonaan tai osittain kustannukset, jotka aiheutuvat vammaislain tarkoituksen toteuttamiseksi tarpeellisista tukitoimista sekä ylimääräiset kustannukset, jotka aiheutuvat vaatetuksesta ja erityisravinnosta. Päivittäisistä toiminnoista suoriutumisessa tarvittavien välineiden, koneiden ja laitteiden hankinnoista korvataan puolet. Lisäksi vaikeavammaiselle henkilölle korvataan asunnon muutostöistä sekä asuntoon kuuluvien välineiden ja laitteiden hankkimisesta aiheutuvat kohtuulliset kustannukset.

Tavoitteet ja toimenpiteet

Palvelutarpeen selvittäminen aloitetaan viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä palvelun saamista koskevan yhteydenoton jälkeen. Tavoitteena on, että yleiset palvelut ovat kaikille asukkaille soveltuvia ja riittäviä. Vasta toissijaisesti turvaudutaan erityispalveluihin.

Äänekoskella suurena haasteena on palveluiden tasapuolinen saavutettavuus asuinpaikasta riippumatta. Äänekosken kaupungin kaavoituksessa ja yhdyskuntasuunnittelussa on huomioitava, että palvelut ovat vammaisten saavutettavissa esteettömästi ja turvallisesti. Teknologian avulla, internetin kautta tehtävillä tilauksilla ja kuljetuspalveluilla voidaan tukea erilaisten palvelujen tuomista ihmisten lähelle. Samoin erilaisten ohjeiden välittäminen, tietoa kokoavat verkkopalvelut ja lomakkeet nähdään tulevaisuuden lisääntyvinä teletekniikan palveluina.

7.3.5. Kehitysvammapalvelut

Suuri osa kehitysvammaisten asiakkaiden tarvitsemista palveluista järjestyy peruspalveluissa, kuten päivähoito, opetus ja perusterveydenhuollon palvelut. Kehitysvammaisten erityispalvelut on järjestetty joko omana toimintana tai ostopalveluna. Vammaislain muutoksesta 1.9.2009 alkaen vammaispalvelulaki on määritelty ensisijaiseksi suhteessa erityishuoltolakiin.

Vammaisten henkilöiden työtoimintaa järjestetään omassa toimintakeskuksessa sekä hankitaan ostopalveluna. Omassa toimintakeskuksessa on järjestetty hyvin tuloksin lasten ja nuorten kesäajan ryhmätoimintaa. Kehitysvammaisten kuntoutusohjaus toteutetaan kaupungin omana toimintana. Kuntoutusohjaajat tukevat asiakkaiden ja heidän perheidensä päivittäistä arkea ja toimivat yhteyshenkilöinä eri palveluntuottajien ja organisaatioiden välillä.

Keski-Suomen sairaanhoitopiiri vastaa kehitysvammaisten poliklinikkapalveluista. Palvelun piiriin ohjaudutaan joko vammaispalvelun aloitteella tai perusterveydenhuollon lähetteellä. Kehitysvammapoliklinikan erityisosaaminen tukee omassa kunnassa toteutettavaa kehitysvammahuoltoa.

Tavoitteet ja toimenpiteet

Kehitysvammaisten asumista ja asumiseen liittyviä palveluja kehitetään huomioiden erityisesti tukiasumistarve. Tämän vuoksi Äänekoskella toteutettiin kehitysvammaisten asumistarpeita kartoittava Tarve-projekti yhteistyössä Aspa-säätiön kanssa. (Katso myös kohta 2 Asuminen ja ympäristö)

Tuettua työtoimintaa kehitetään yhteistyössä paikallisten yritysten ja muiden toimijoiden kanssa. Asiakaslähtöisellä kuntoutusohjauksella ja yksilöllisillä palvelusuunnitelmilla edesautetaan kehitysvammaisen joustavaa palvelukokonaisuuden käyttöä. Kehitysvammaisten perhehoidon määrää lisätään vastaamaan paremmin palvelun tarvetta. Perhehoitajien valmennusta on toteutettu myös Äänekoskella.

7.3.6. Mielenterveys- ja päihdepalvelut

Terveyspalvelujen vastuualueen mielenterveys- ja päihdepalveluihin sisältyy mielenterveys- ja päihdetyön päivystys- ja vastaanottopalvelut, kuntoutumisyksikön tuottamat kuntouttavat palvelut sisältäen toimintaterapian ja terveyskeskuspsykologin vastaanottopalvelut. Mielenterveyspalvelujen hoito- ja kuntoutusmuotoja ovat yksilö-, pari - ja perhetapaamiset, lyhytterapeuttiset vastaanotot, verkostotapaamiset, kotikäynteinä tapahtuvat tapaamiset, hoidolliset ryhmät, lääkehoidon toteutus ja seuranta sekä psykologin testaukset tarpeen mukaisen arvion pohjalta ja toimintaterapia sekä toimintaterapeutin tekemät arvioinnit.

Kuntouttavaa työotetta käytetään arkielämään liittyvissä asioissa, itseilmaisussa ja sosiaalisissa taidoissa. Jokaiselle asiakkaalle tehdään yhdessä kirjallinen hoitotyönsuunnitelma ja arvioidaan säännöllisesti hoidon suunnitelman mukaista toteutumista. Mielenterveyspalveluissa tehdään tiivistä yhteistyötä sosiaalitoimen, arjen tuen kotihoidon, tukiasumisen tiimin sekä erikoissairaanhoidon kanssa. Yhteistyötä tehdään myös kolmannen sektorin potilasyhdistyksen ja seurakunnan kanssa.

Äänekosken kaupungin terveyspalvelujen mielenterveys- ja päihdepalvelut tarjoavat myös erikoisosaamista ja hoitoa vaikeissa päihde- ja peliongelmissa. Päihdehoidon ja kuntoutuksen tavoitteena on pysäyttää tilanteen paheneminen ja vähentää päihteiden käytöstä syntyneitä riskejä ja haittoja. Sopiva hoitomuoto ja hoidon pituus sekä kirjallinen hoitosuunnitelma tehdään yhteistyössä asiantuntijoiden ja asiakkaan kanssa. Päihdelaitoskuntoutuksen arvioinnit ja suunnitelmat tehdään aina päihdepalveluissa moniammatillisessa erityisasiantuntija tiimissä.

Arjen tuki toteuttaa mielenterveyspalveluja arjen hallinnan tukemiseksi sekä tukiasumisen palveluja, joita toteuttaa tukiasumisen tiimi. Tukiasumisen tiimi mahdollistaa itsenäistä asumista omassa asunnossa joko siirryttäessä palveluasumisesta omaan asuntoon tai kuntoutumisen tukemiseen luotua asumisen tukea vaihtoehtona palveluasumiseen. Kuntoutuja asuu omassa asunnossa itsenäisesti tai pienessä ryhmäasumisessa. Tukiasumisen tuki voi olla tilapäistä tai pitkäkestoista, sitä arvioidaan säännöllisesti. Tavoite on auttaa asiakasta toimimaan mahdollisimman itsenäisesti ja luoda yhteys asuinalueen paikallisiin palveluluihin.

Ryhmätoiminta on yksi tuen muoto ja tukiasumisen tiimin ohjaajat verkostoituvat eri toimijoiden kanssa, ennaltaehkäisevä työ on yksi toiminnan muoto. Tukiasumisen tärkeä tehtävä on säilyttää tuen jatkumo; tuki ja hoitosuhde ei katkea tilapäisen sairaalajakson tai lyhytaikaisen asumispalvelun aikana, yhteistyö jatkuu hoitavan tahon kanssa ja hoitosuhde asiakkaaseen. Tukiasumisen tiimin ohjaajat ovat suunnitelma-/siirtymävaiheissa mukana, tavoitteena saada saumaton kotiutus avohoitoon. Mielenterveystyön ja päihdeohjaustyön itsenäisen asumisen ohjaus on asiakkaalle maksutonta.

Tavoitteet ja toimenpiteet

Vammaisten mielenterveyspalvelut järjestetään yhdenvertaisesti muiden palvelujen tarvitsijoiden kanssa. Asiakkaan palvelut toteutetaan tarvittaessa moniammatillisena yhteistyönä.

8 VAMMAISPOLIITTISEN OHJELMAN SEURANTA JA ARVIOINTI

Vammaispoliittisen ohjelman seurannassa tulee huomioida sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain uudistaminen. Sote- ja maakuntauudistus on suurimpia hallinnon ja toimintatapojen uudistuksia, mitä Suomessa on tehty. Tavoitteena on, että sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestäminen ja muita alueellisia tehtäviä siirtyy maakunnille 1.1.2020. (www.alueuudistus.fi)

Vammaispoliittisen ohjelman toteutumista seurataan ja arvioidaan säännöllisesti asiakaslähtöisesti. Tätä tehtävää hoitaa sitä varten nimetty seurantaryhmä, johon kuuluvat edustajat kaupungin eri toimialoilta ja vammaisneuvostosta. Ohjelman toteutumisen arviointi on myös osa vammaisneuvoston perustyötä.

Vammaispoliittisessa ohjelmassa esitetyt tavoitteet on tiivistetty ohjelman liitteenä olevaan listaan (Liite 1), minkä tarkoituksena on helpottaa tavoitteiden toteutumisen seuraamista.

Lähteet

Aspa-säätiö. Tarve-projektit. www.aspa.fi

A.18.9.1987/759 Asetus vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista

A.10.9.1999/895 Maankäyttö- ja rakennusasetus

Esteettömyystiedon keskus. www.esteeton.fi

KESKI-SUOMEN SOTE 2020 –hanke, 2016. Esitys Keski-Suomen vammaisstrategiaksi versio 3.3 - ”Keski-Suomi: Yhdessä uutta kohti”. Keski-Suomen vammaispalvelutyöryhmä.

L. 10.4.2015/410 Kuntalaki

L. 23.6.1977/519 Laki kehitysvammaisten erityshuollosta

L. 3.4.1987/380 Laki vammaisuuden perusteella annettavista palveluista ja tukitoimista

L. 5.2.1999/132 Maankäyttö- ja rakennuslaki

L. 21.8.1998/628 Perusopetuslaki

L. 11.6.1999/731 Suomen perustuslaki

Nikula, Saila 2017. ”Mentäis kavereiden kanssa saunaan ja kissa jäis sohvalle nukkumaan.” Kehitysvammaisten nuorten asumisen palvelujen Tarve-projekti Äänekoskella. Aspa-kartoituksia 1/2017.

Räty Kari 2003. Vammaispalvelut, vammaispalvelulain soveltamiskäytäntö. Kynnys ry. Pieksämäki: RT-PrintOy.

Räty, Kari 2010. Vammaispalvelut. Vammaispalvelulain soveltamiskäytäntö. Kynnys Ry. Vaasa: Arkmedia Oy. 4. painos.

Sosiaali- ja terveysministeriö 2010. Vahva pohja osallisuudelle ja yhdenvertaisuudelle. Suomen vammaispoliittinen ohjelma VAMPO 2010-2015. http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=1087414&name=DLFE-12157.pdf

Sote- ja maakuntauudistus. www.alueuudistus.fi

STM. Kohti yhteiskuntaa kaikille. Vammaispoliittinen ohjelma. Valtakunnallinen vammaisneuvosto (1995). STM:n julkaisuja 1995:10. Helsinki. 3-5.

THL. Vammaispalvelujen käsikirja. https://www.thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja

Valtioneuvoston selonteko vammaispolitiikasta 2006, Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2006:9, STM. Helsinki: 2006.

Vammaispalvelulain muutoksen 1.9.2009 lukien. Kuntainfo 4/2009. (julkaistu 1.7.2009)

Vammaispalvelujen käsikirja. Sosiaaliportti, www.sosiaaliportti.fi.

VANEn tiedote 1/2017 kunnallisille vammaisneuvostoille. http://vane.to/artikkeli/-/asset_publisher/vanen-tiedote-1-2017-kunnallisille-vammaisneuvostoille?p_p_auth=1bCyRUQu

YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista ja sopimuksen valinnainen pöytäkirja. 2015. Suomen YK-liitto. Somero: Sälekarin kirjapaino Oy.

Äänekosken esi- ja perusopetuksen tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelma 2017-2019. http://mail.aanekoski.fi/uusidyna/kokous/20171381-4-1.PDF

Äänekosken kaupungin mielenterveys- ja päihdeohjelma 2014 – 2017. https://www.aanekoski.fi/files/terveyspalvelut/MielenterveysJaPaihdeohjelma2014-2017.pdf

Äänekosken kaupungin opetussuunnitelma 2016. https://peda.net/opetussuunnitelma/ksops/aanekoski2c

Äänekosken kaupungin työllisyyspalvelut. https://www.aanekoski.fi/elinkeino-ja-tyollisyys/tyollisyys

Liite: tavoitteet ja toimenpiteet

Kehittämisalue	Tavoite	Toimenpide	Aikataulu ja tavoitteen saavuttamiseksi vaadittava resurssi	Toteutuksen seuranta / Mittarit	Vastuutaho
Asuminen ja ympäristö	1. Esteettömyyden turvaaminen ja liikenneturvallisuus	1. Rakennusvalvonnan säädösten ja määräysten noudattaminen, kulkuväyline kunnossapito ja riittävä valaistus.	1. Jatkuva seuranta lupakäsittelyjen yhteydessä, kulkuväylien kunnossapito ja riittävä valaistus ympäri vuoden	1. Vammaisneuvostolta pyydetään lausunnot uusiin rakennushankkeisiin sekä remonttikohteisiin, lisäksi asiakaskyselyt säännöllisesti	1. Tekninen toimiala, rakennusvalvonta
	2. Asunto-ohjelman laadinta ja monimuotoisten asumisvaihtoehtojen tarjonnan laajentaminen	2. Asunto-ohjelman laadinta ja päivittäminen	2. Asunto-ohjelma 2018, asumisvaihtoehtojen laajentuminen uudisrakentamisen myötä 2018 - 2020		2. Tekninen – ja ympäristötoimi, elinvoimayksikkö
	3. Laadukkaat asumispalvelut kaikille asiakasryhmille, tarpeen mukaan	3. Asumispalvelujen tarvetta arvioidaan säännöllisesti asiakaskohtaisesti sekä osana Arjen tuen toimintaa. Vammaispalveluissa toteutettu hankintalain mukainen puitesopimus -kilpailutus.	3. Arjen tuessa on asumis- ja laitoshoidon palveluvastaava sekä mielenterveys-, päihde- ja vammaispalveluvastaava, jotka tekevät asiakas- sekä verkostotyötä. Asumispalvelutarvetta arvioidaan palvelutarpeen esille tullessa lainmukaisten aikataulujen puitteissa.	3. Asumispalveluasiakkaiden määrän seuranta, asumispalveluyksiköiden valvonta, asiakastyytyväisyyskyselyt vuosittain.	3. Arjen tuki

Liikkuminen ja liikenne	1. Riittävä ja saavutettavissa oleva joukkoliikenne sekä joka taajamassa toimiva palvelevampi joukkoliikenne	1. Joukkoliikennettä koskeva suunnittelutyö, Senior-liikenteen suunnitelma	1. Säännöllinen joukkoliikenteen tarkastelu, Senior-liikenteen suunnitelman päivittäminen työryhmätyönä	1. Suunnitelmia seurataan ja arvioidaan jatkuvasti sekä erityisesti muutosvaiheiden aikana (koulujen alkaminen, päättyminen, lakimuutokset)	1. Tekninen toimiala, liikenneinsinööri
	2. Riittävä pysäköinti ja invapysäköinti -paikkojen riittävyys	2. Uusiin rakennuskohteisiin järjestetään säännösten mukaisesti riittävät pysäköinti- ja erityisesti invapysäköinti -paikat	2. Jatkuva	2. Uudisrakennuksissa rakennusvalvonta varmistaa riittävän pysäköinnin ja invapysäköinti -paikat	2. Tekninen toimiala, rakennuttajatahot
Kasvu ja oppiminen	1. Varhaiskasvatus, perusopetus ja toisen asteen opinnot perustuvat ajantasaisiin suunnitelmiin	1. Varhaiskasvatus -suunnitelma, OPS ja toisen asteen koulutusten opetussuunnitelmat	1. Varhaiskasvatusta, perusopetusta ja jatko-opintoja tuottavissa oppilaitoksissa opetussuunnitelmat ovat päivittäinen työkalu	1. Seuranta tapahtuu päivähoidossa, esiopetuksessa, perusopetuksessa ja toisen asteen opinnoissa jatkuvasti	1. Kasvun ja oppimisen toimiala
	2. Opettajien osaaminen erilaisten oppijoiden ja heidän perheidensä kanssa työskennellessä	2. Opettajien täydennyskoulutus -suunnittelussa yksi painopiste on erilaisen oppilaan kohtaaminen ja eriyttäminen	2. Täydennyskoulutus perustuu koulutussuunnitelmiin	2. Oppilaitoksissa seuranta opettajien täydennyskoulutuksista	2. Varhaiskasvatusta, perusopetusta ja toisen asteen opintoja järjestävät, Kasvun ja oppimisen toimiala

	3. Tuen kolmiportaisen mallin toteutuminen	3. Kaikilla lapsilla tulee olla mahdollisuus käydä omaa lähikoulua, lapsen koulupaikka ratkaistaan aina huomioiden lapsen yksilölliset tarpeet sekä lapsen ja perheen kokonaistilanne. Vammaisten oppilaiden tukiverkostojen yhteistyötä ja oppilastiedon siirtoa kehitetään erityisesti koulun nivelvaiheissa.	3. Tuen kolmiportaisen mallin toimintaa seurataan jatkuvasti osana opetusta	3. Kaikille tukea tarvitseville oppijoille on laadittu henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma HOJKS	3. Oppilaitokset, kasvun ja oppimisen toimiala
	4. Oppilaiden suojaaminen väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä	4. Oppilaiden suojaamiseksi kiusaamiselta, väkivallalta ja häirinnältä laadittu suunnitelma, jossa huomioidaan oppilaiden keskinäiset, että oppilaiden ja aikuisten väliset vuorovaikutussuhteet	4. Suunnitelmaa päivitetään säännöllisesti osana opetussuunnitelma -työtä	4. Jatkuvaa arviointia	4. Oppilashuolto -työryhmät, oppilaitokset ja Kasvun ja oppimisen toimiala

Työ, eläke ja toimeentulo	1. Äänekosken kaupungissa on laadittu työllisyysohjelma	1. Mahdollistaa uusien työpaikkojen syntyminen ja edesauttaa nuorten työllistymistä koulutuksen ja yritysyhteistyön avulla; Osallistaa koko kaupunkikonsernia työllisyyden edistämiseen sekä kehittää kaupungin työllisyyspalveluja. Tavoitteena on etsiä ratkaisuja työllistymisessä ilmeneviin ongelmiin ja löytää konkreettisia ratkaisuja työllisyyden parantamiseksi.	1. Työllisyysohjelmaa päivitetään vuoden 2019 aikana	1. Säännöllisesti seurataan työllisyysastetta, työttömien työnhakijoiden lukumäärää, ammattiopintojen läpäisyprosentteja sekä laaditaan aktivointisuunnitelmat	1. Työvoimayksikkö, elivoimayksikkö
	2. Tuettua työtoimintaa kehitetään yhteistyössä paikallisten yritysten ja muiden toimijoiden kanssa.	2. Työtoimintaa järjestetään kaikille sellaisille henkilöille, jotka siitä hyötyvät ja jotka eivät työllisty avointen työmarkkinoiden kautta.	2. Työtoiminnan järjestämiseksi tulee turvata riittävät taloudelliset resurssit ja ammattitaitoista ohjausta.	2. Työtoiminnan asiakasmääriä seurataan säännöllisesti.	2. Arjen tuki, sosiaalityö, TYP ja työllisyysyksikkö
Vapaa-aika ja kulttuuri	1. Kaupungin kulttuuri- ja liikuntatarjontaa rakennetaan eri kohderyhmiä huomioiden. Kulttuuri- ja vapaa-aikatoimi antavat toimintaan osallistuville oman elämän hallintaa tukevia kokemuksia ja elämyksiä sekä virikkeitä aktiiviseen omaehtoiseen harrastamiseen.	1. Kaupunkilaiset pääsevät osallistumaan eri tapahtumien järjestämiseen sekä heidän mielipiteitään kysytään mielekkäästä toiminnasta.	1. Vuodenaikojen mukaiset tapahtumat, säännölliset liikunta- ja kulttuuripalvelut ympäri vuoden sekä yksittäiset tapahtumat vuosittain.	1. Tapahtumien määriä ja osallistujamääriä seurataan	1. Vapaa-aikatoimi

Perusturvatoimiala	1. Palveluissa riittävä neuvonta ja ohjaus	1. Palveluohjaus, asiakasohjaus, terveyskeskuksen aulaopas	1. Riittävä resursointi palveluohjaukseen, terveyskeskuksen aulaoppaan palkkaus työllisyysvaroin	1. Lakisääteisten aikojen seuranta ja palveluohjauksen asiakas- ja päätösmäärät, vastuutyöntekijän asiakasmäärä (vaativa palveluohjaus)	1. Sosiaalityö, Arjen tuki, työllisyyspalvelut ja terveyspalvelut
	2. Sähköisten yhteydenottojärjestelmien käyttöönotto. Asukasosaaminen	2. Sähköisen yhteydenottojärjestelmien hankinta ja käyttöönotto. Henkilöstön koulutus/osaamisen lisääminen.	2. Vuosina 2019-2020: Maakunnan yhteiseen järjestelmään liittyminen ja käyttöönotto	2. Sähköisten järjestelmien kautta yhteyttä ottaneet asiakkaat.	2. Äänekosken kaupunki
	3. Riittävä kotiin annettavien palvelujen henkilöstömitoitus, henkilöstörakenteen monipuolistaminen ja moniammatillinen yhteistyö.	3. Keskeisenä tavoitteena on järjestää vammaisille suunnatut palvelut osana normaalia palvelutoimintaa sekä yleisesti parantaa palveluiden saatavuutta. Alueelliset erot eivät saa vaikuttaa eriarvostavasti palvelujen saantiin. Kotiin annettavien palvelujen työntekijöiden määrää tulee tarpeen mukaan lisätä ja osaamista vahvistaa koulutuksin, niin että vammaisten kotiin annettavat palvelut toteutuvat asiakaslähtöisesti, lain ja laadullisten suositusten mukaisesti.	3. Resurssien määrää arvioidaan jatkuvasti sekä talousarviosuunnittelun yhteydessä.	3. Toiminnan ohjausjärjestelmä ja johtamisen tueksi luodun tiedon hyödyntäminen esim. välittömän työajan osuus tilastoidaan. Kaikille kotiin annettavien palvelujen asiakkaille laaditaan palvelusuunnitelmat, joita arvioidaan säännöllisesti osana palvelutarpeen arviointia.	3. Arjen tuki